

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum

In Duos Libellos Partitum

De Decimis, oblationibus, Sepulturis, bonis Parochorum, aliisque scitu
utilissimis materiis

Engel, Ludwig

Salisburgi, 1668

§. 2. De causa materiali & efficiente legum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40891

Dixi III. cum voluntate eos obligandi, quibus verbis forma & effectus legum denotatur. Ad formam enim legis pertinet, ut Legislator per apta verba declaret mentem suam, quod non tantum consulendo, vel suadendo aliquid dicat (quale consilium necessarium obligationem non habet, nec transgressores eius regulariter peccatum vel poenam incurunt) sed jubendo & præcipiendo, & ita quidem clare, ne Lex per obscuritatem captionem aliquam contineat d. c. 2. dist. 4. Cum autem circa causas præsertim materialem & efficientem plura adhuc notatu digna occurant, sit

§. II.

De causa materiali & efficiente
legum.

S U M M A R I A.

Quales actus virtutum possint per legem præcipi.
Quae possint prohiberi.

3. Quan-

3. Quandoque etiam iniusta permittuntur.
4. Lex prohibitoria habet saltem poenam arbitrariam.
5. Quedam delicta mixtifori.
6. Actus interni & occulti qualiter possint esse materia legum.
7. De causa efficiente legum.
8. S. Pontif circa salutem animæ Legislator universalis, & ibi de necessitate capitū visibilis.
9. De Legibus Conciliorum.
10. Quare non detur potestas Episcopis statuendi contra Ius Com. Eccles. & tamen valeat consuetudo &c.
11. De statutis Legatorum.
12. De statutis Capitulorum sede valente, eorumque revocatione.
13. De statutis & reformationibus Ordinum Regularium.

Cum legis virtus sit imperare, vel tare, permettere & punire teste Jurisconsult. in l. 7. ff. de LL. ideo legum debet esse materia, quæ justè imperetur, prohibetur vel permittatur.

I. Possunt igitur in primis præter actus justitiæ & ut suum cuique redatur, etiam opera aliarum virtutum,

tum, ut temperantiæ, continentiaæ Religionis &c. & quæ ad has virtutes consequendas tanquam media sunt, ut certarum dierum jejunium, decens in vestitu incessus, concionum & Misericordiarum frequentatio, imperari & præcipi, dummodo virtutes non sint tales, quarum lectatio populo sit nimis ardua, & difficilis, pro ut forent actus consiliorum Evangelicorum, nimirum paupertas, cælibatus &c. hæc enim, licet ex post facto recte præcipiantur illis, qui ad eorum observationem se prius per votum, aut per professionem religiosam voluntariè obligarunt, universaliter tamen & ante spontaneam obligationem rationabiliter præcipi non possent.

Ex adverso prohibitoriaæ legis materia sunt omnia illa, quæ justitiæ aliquisque virtutibus, quarum observatio Republicæ utilis & facilis est, contrariantur. nec interest, an jam prius lege divina, aut naturali similes actus præcepti vel prohibiti existant, nihil enim impedit, quia idem actus

pro meliori juris divini aut naturalis observatione, vel declaratione, jure insuper humano contineatur.

¶ *Permitti per leges possunt ea, quæ justa, quæ honesta sunt. Imò etiam aliquando injusta & inhonesta ad evitatem maiori mali, si utrumque in Republica post omnem possibilem diligentiam nequeat evitari, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, sed dissimulando eius poenam.* Ita multi existimant *Deu. 23.* concessum fuisse Judæis exercere usuras cum extraneis, ne cum suis fratribus exercent, ita ad præcavenda maiora & atrociora carnis delicta apud quasdam calidores nationes, minor aut fornicationes tolerantur, & exempla sunt *Genes. 19.* *Iudicum 19.* textus quoque notabiles in c. 1. & 2. dist. 13. c. 12. 32. q. 7.

¶ *Puniunt demum leges malefatores in Republica. Et si lex simpliciter aliquid prohibeat, quamvis pænam determinatam non addat, eius tamen violator Judicis prudentis arbitrio punie*

puniatur, frustra enim leges prohibitoriae conderentur, nisi malefactores formidine poenæ coercerentur.

Sunt autem quædam delicta mixti 5
fori quibus tam à jure Canonico
quam Civili certæ vel arbitrariæ pænae præstitutæ sunt. Et in his inter
Judicem Ecclesiasticum & sæcularem
locus est præventioni: ita tamen, ut
in maioribus criminibus, in quibus
jure Canonico pæna plerumque potius medicinalis, quam vindicativa
infigitur, punitus in foro Ecclesiastico adhuc ad terrorem malis hominibus incutiendum in foro sæculari
puniri possit. c. 2. de maledicis. c. felicis vers. per hoc quoque de pænis in 6.
l. placet. C. de SS. Eccl. De consuetudine in enormibus criminibus circa
Laicos Ecclesia ordinariè totam punitionem Iudicii sæculari relinquit.
plura de punitione delictorum in lib.
5. decretalium atq; in tit. de pænis
traduntur.

Difficilis est quæstio, an & qualiter actus interni vel occulti hominis. 6

196 Pars V. Miscell. Caput I.

materia legū humanarū esse possint
Etenim in l. 18. ff. de pœnis in c. cogi-
tationis de pœnit. dist. 1. dicitur, quod
cogitationis pœnam (intellige in foro
externo) nemo patiatur In c. sicut c.
tua nos. de simonia in Trid. sess. 24. de
refor. matr. c. 1. habetur, quod Eccle-
sia de occultis non judicet, ita in li. 5.
decretalium docuimus, simoniacum,
hæreticum, vel usurarium purè men-
talem pœnas juris non incurrere?
Econtra in c. dolentes de celeb. Miss.
præcipit Pontifex, ut officium divi-
num à Clericis devotè recitetur, devo-
tio autem & elevatio mentis ad Deum
actus utique internus est. Similiter in
Clem. 1. §. verum, de hæret. excom-
municatio statuitur in eos, qui ex o-
dio, gratia, vel avaritia omittunt in-
quisitionem contra hæreticos, cum
ramen odium gratia vel avaritia actus
plerumquè interni & occulti sint. i-
tem in Concilio Trid. sess. 24. de re-
for. c. 6. privilegium datur Episco-
pis, ut possint absolvere à censuris &
irregularitatibus ex delictis occultis

pro-

provenientibus, demum quis neget, peccaturū contra præceptum Ecclesiæ, qui diebus jejunii clam & nemine vidente comedere carnes, Clericum, qui occulte omittet recitare divinum officium &c. alias haud dubiè futurum, ut subditi obedirent suis superioribus ad oculos, & privatim omnia mandata ecclesiastica & sacerdotalia violarent.

In hac celebri quæstione utendum est distinctione, nam alii sunt actus mere interni & per se occulti, qui in solo animo & cogitatione mentis consistunt, atq; hi ordinariè soli Deo subjecti sunt, humanum autem iudicium eos cognoscere nō potest, consequenter nec præcipere nec punire, quo faciunt exempla de simoniacis, hereticis, & usurariis purè mentalibus, alii sunt externi, qui præter animi cogitationem etiam ad opus vel actum externum processerunt, & hilect sint per accidens occulti, quia secretò facti testibus vel aliis documentis probari non possunt, subjacent

193 Pars V. Miscell. Caput I.

tamen jurisdictioni & potestati legis-
lativæ, quamvis ex defectu probatio-
nis aliquando per accidens judicium
humanum effugiant. Sic si Episcopus
censuram ferat, ut *quisquis furtum sa-*
erilegum fecerit, excommunicationem
incurrat, in hanc censuram incidet,
qui etiam nomine vidente furatus fu-
erit. Pariter qui libros hæreticos
clam legerit excommunicationem
Bullæ coenæ incurret: tametsi inte-
rim tales in judicio externo ob de-
fectum probationis puniri non pos-
sint, quod per accidens contingit.
Alii denique sunt actus *mixti* partim
externi, partim interni, in quibus
præter actum externum etiam interna
animi præparatio sive intentio con-
currit, & ad operis externi moralem
perfectionem, & substantiam neces-
saria est, ut in Sacramentorum admi-
nistratione, perceptione, & celebra-
tione divini officii &c. propterea si
Ecclesia præcipere potest opus exter-
num v. g. celebrationem Missæ, Sa-
cramentorum administrationem &

per-

perceptionem &c. potest etiam saltem indirecte præcipere id, quod est necessariò connexum, & sine quo opus externum validè & rectè non perficitur, ut devotionem, intentionem consecrandi, contritionem &c. de connexis enim idem judicium, & homo non tantum quo ad directionem corporalium & materialium externarum actionum, sed etiā quo ad directionē animæ superioribus subiectus est juxtra illud Apostoli *ad Romanos* 13. omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, & paulò post, ideo necessitate subditū estote, non solum propter iram (scilicet Judicis externi) sed etiam propter conscientiam &c. & ad *Hebr.* 13. ipsi superiores, per vigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddiuri. Præterea sicuti lex præcipere potest actum internum concomitanter cum externo, ita etiam actum malum internum punire valet, quatenus operi externo connexus est, quo sensu interpretandus est textus in dicta Clemen. I. §. verū de hæreticis. & exemplum in Ju-

200 Pars V. Miscell. Caput I.

re Civili est ex tit. *de iniuriis*, ubi tunc demum injuria punitur, si ex *animo & intentione injuriandi* procederit. *l. si non convitii §. C. de iniuriis.* Causa efficiens legum humanarum, ut jam in priori §. insinuatum, publica porestas est, quæ in statu ecclesiastico penes summum Pontificem, & reliquos Prælatos, in statu sæculari penes Imperatorem & alios Principes ac Dominos residet, ita tamen, ut quilibet Legislator pro modo tantum & termino suæ jurisdictionis legem ferre possit extra territorium enim & supra jurisdictionem suam jus dicenti impunè non paretur *l. ultimæ ff. de jurisdictione.*

¶ *Summus Pontifex* in materia spirituali & concernente salutem animæ ac rectam Ecclesiæ gubernationem in toto orbe Christiano legem ferre potest, quia ipsi omnium suarum oviuum curam in beato Petro Christus commisit *Matth. 16.* Caput enim visibile in Ecclesia esse debere constanter hactenùs obtinuit, ita enim fuit in

Synæ

Synagoga Judaica (quæ erat figura Ecclesiæ) summus Sacerdos. ita ante ascensionem Christi, ipse Christus, postea Petrus & successores eius, ut quidquid in contrarium pugnent & pugnârint hæretici, tamen reverâ nec portæ inferi juxta promissionem Christi d. c. 16. potuerint prævalere. quis namque dirigat oves errantes, quis interpretetur genuinum S. Scripturæ sensum ab hæreticis toties disceptum & perversè expositum, quis reparet lapsos, si pastor visibilis non est? hinc sit, quod hæretici potestati Ecclesiasticæ, & Dei ordinationi resistentes ad Rom. 13. infinitas sectas & errores habeant, & quisque sibi fingat fidem secundum pessimâ proprii cordis concupiscentiam 1. ad Tim. 1. ¶ 6. ¶ 2. ad Tim. 3. Porrò etiam hæretici quâmvis de facto resistant, de jure tamen lege Pontificia obligantur; non item judæi & gentiles, nisi quatenus illa lex jus divinum vel naturale contineret, ex ea differentiæ ratione, quod hæretici per Baptismum

mum in Ecclesiam ingressi eius subditi licet rebelles effecti sint, unde etiam ad fidem Ecclesiæ Catholicæ suscipiendam sicuti rebelles subditi ad obedientiam compelli possunt, secus verò Judæi & gentiles, quibus nunquam per januam Baptismi in Ecclesiam ingressis rectè accommodatur illud Apostoli *ad Corin. 5. quid mihi diiis, qui foris sunt (id est extra Ecclesiā) iudicare, nam eos Deus iudicabit* C.

Cæterum quod de summo Pon. tifice, etiam de Conciliis generalibus Oecumenicis sentiendum est, nam & his jurisdictione in totam Ecclesiam & omnes Christianos competit, neq; aliter legitima sunt, quam si auctoritate Romani Pontificis congregentur & confirmantur c. *significasti q. de electione.* Alia sunt Concilia Provincialia, quæ Archiepiscopi unicum suis suffraganeis in suis Provinciis instituunt. alia Diœcesana vel synodalia, quæ Episcopi celebrant in suis Diœcesisibus. Et hæc quidem pontestatem leges & statuta condendi habent,

habent, sicut ipsi Archiepiscopi & Episcopi, sed ita, ut eorum jus & obligatio ultra terminos Provinciæ, aut Diœcesis non extendatur: adeò ut tam etsi in Decreto Gratiani quidam Canones ex aliquo Concilio provinciali vel diœcесano allegentur, eos tamen non esse universaliter obligatorios, omnes illi adnotarint, qui nobiscum docent, Decretum Grati: ad primævam suam authoritatem revo-
cari: Deinde etiam advertendum est, quod inferiores Prælati nec soli nec in Conciliis suis sine licentia summi Pontificis aliquid statuere valeant contra jus commune Canonium. Inferior enim legem superio-
ris abrogare non potest, & condere ac tollere legem, ab eadem potesta-
te procedunt Clem. ne Romani in princ.
de electione. Circa ea proinde solùm leges ferre possunt, quæ ad reforma-
tionem morum, vel cultum divinum
pertinent, aut quæ à iure communi
aperte decisa non sunt. Non obstat
vulgare dictum, quod Episcopus in
Iuâ

suâ Dicecesi possit ea , quæ Pontifex
in tota Ecclesia : quia id universaliter
concedendum non est, sed cum de-
pendentia & subordinatione ad Pa-
pam tanquam Superiorem , & salvis
illis, quæ summo Pontifici specialiter
reservata sunt. Nám Ecclesia Roma-
na, quæ prima est, & Diceceses ac E-
piscopatus inferiores divisi, ita reli-
quis Ecclesiis, earumque Prælatis vi-
ces suas largita est, ut in partem vo-
caret solitudinis, non in plenitudi-
nem potestatis c. qui se 12. causa 2.
q. 6.

10 Quærerit ad propositum huius loci
Panormi : in c. ult. de consuet. n. 9.
quare Imperator potius Principibus
laicis concedere soleat, ut in
suis terris possint facere statuta con-
tra jus commune Civile, quam Pon-
tifex Episcopis ? Item quare in ali-
qua Dicecesi possit introduci consue-
tudo contra jus commune Canon-
icum , & non etiam statutum ? Re-
sponderi potest ad primum, quia ma-
ius est periculum in abrogatione Ju-
ris

tis Communis Ecclesiastici, hoc enim
cum principaliter ordinetur ad finem
salutis æternæ timendum foret, ne
forsitan cum periculo animarum erra-
ret Episcopus, dum contra S. Ponti-
ficiis Christi vicarii & Pastoris univer-
salis judicium & legem suo arbitrio
statuere permitteretur. Jus autem
sæculare ordinatur principaliter ad
statum externum politicum, quem
inferiores Principes possunt secun-
dum naturam & mores singularum
nationem sine gravi periculo facili-
us dirigere. Quod si etiam lex com-
munis ecclesiastica non possit certo
populo cum fructu accommodari S.
Pontifex ea de re informandus est,
atque eius desuper cognitio, & muta-
tio vel remissio legis exspectanda.
Responderi potest ad secundum cum
eod Panormi: quod consuetudo, si
sit tamen rationabilis, habeat tacitum
consentium summi Pontificis, rationa-
biles enim consuetudines tolerantur
ex tot. tit. de Consuet. quem consensum
S. Pontifex potius (saltem per mo-
dum

dum dissimulationis) factis rationabilibus hominum impendit, quam statutis Episcoporum, eò quòd uti potestate legislativa contra Papalia decreta etiam ex causa rationabili videatur sapere aliquam ambitionem, quæ successivè aperit viam ad plures inobedientias. Addi etiam potest, quòd plerumque difficilius sit impedire consuetudinem, quæ ex diuturno tempore & inveteratis moribus processit, quam statutum vel legem particularem.

11 Legati Sedis Apostolicæ etiam statuta facere possunt in provinciis & locis suæ legationis, quæ durant etiam post officium eorum finitum, ult. de officio Legati.

12 Capitula Cathedralium Ecclesiarum sede Episcopali vacante etiam statuta & constitutiones facere possunt, quia succedunt in iurisdictionem Episcopi, ex qua dimanat potestas statuendi, & illa statuta etiam durant in tempus futuri Episcopi. quamvis enim iurisdictio Capituli sit tantum tempore

temporalis, quāmdui sedes vacat, quod tamen ex ea recte gestum est, perpetuum haberi debet *arg. c. si. de officio Legati. &c. factum legitimè de R.I. in 6.* Sed Capitulum sede vacante potest quidem statuere circa ea, in quibus tunc habet jurisdictionem, ut circa negotia ipsum Capitulum concernentia circa reformationem monrum, causas judiciales &c. non verò circa talia, per quæ præjudicetur iuri, authoritati vel redditibus successuri Episcopi, ut si vellat statuere quod *Charitativum* subsidium totum, vel pro parte minueretur, quod redditus Episcopales essent inter capitulares distribuendi &c. nam in personam Episcopi eiusq; jura & redditus Capitulum nullam habet jurisdictionem, consequenter in iis statuere nihil potest. Episcopus quoque successor potest ex causa rationabili statuta à Capitulo sede vacante facta revocare non secūs ac alia statura suorum Antecessorum, quia Capitulum vel Antecessor non potest Episcopo successor

sori

208 Pars V. Miscell. Caput I.

fori legem perpetuam præfigere, cum
par in parem non habeat imperium aut
jurisdictionem c. innotuit 40. de ele-
ctione yideatur Quara. in summa bull.
verbo Capitulum sede vacante Frid. de
sen. Cons. 16. & Pavin. in speciali tra-
statu, de potestate Cap. sede vacante.

Aliquando autem Capitulares sede
vacante speciali pacto aut juramen-
to se obligant, ut quisquis in Episco-
pum eligendus fuerit, certa statuta
inviolabiliter observare debeat: que
pacta aut juramenta obligant novum
Episcopum ad præstationem fidei in-
terpositæ, nisi forent manifestè in
præjudicium Canonum vel Eccle-
siæ, vel animarum, vel dignitatis E-
piscopalisc. ult. de pactis. textus ad
propositum notabilis ubi Panormi.
& Barb. in c sicut nostris 27. de jureju-
rando.

13 Ordines etiam Religiosi eorumque
Prælati leges & statuta facere possunt
iuxta consuetudines suas, privilegia
& modum suæ Regulæ. Utrum au-
tem Religiosi teneantur semper ac-
ceptari

ceptare nova statuta Reformatoriæ? Respondeo esse distinquendum, an tales reformationes sint contra pravas consuetudines, quæ tendunt ad dissolutionem disciplinæ monasticæ, violationem votorum, & scandalum aliorum hominum, & haud dubie dicendū est, Religiosos teneri, ac compelli posse ad necessarias istas reformationes acceptandas, quæ tamen primam regulam duriorem non constituant c. relatum & ibi Glos. ne Clerici vel Monachi c. 1, de regularibus in 6. An verò reformationes fiant contra consuetudines, & mitigationes rationabiles, quæ primævum regulæ rigorem iuxta patriæ & hominum naturam citra animarum periculum temperarunt v. g. quod matutinum oretur de mane, quòd liceat carnisbus vesci &c. & probabilius videtur, quod Religiosi similem reformatiōnem acceptare non teneantur, quamvis enim simpliciter professionem fecerint secundum regulam, tamen nec in noviciatu experientia, nec in

pro-

professione intentio fuit aliter se obligandi quam ad regulam iuxta præsentem usum rationabiliter mitigatam. neque enim perfectio religiosi hominis in maximo rigore & vita austerritate consistit, quam multi sine corporis & etiam frequenter animæ ac desperationis periculo ferre non possent, sed in perfecto amore Dei, & in declinando à malo ac faciendo bonum, ad quod assequendum etiam in ordine mitigatione sufficientissima media sunt, & considerandum quod sæpè primi regulæ fundatores certæ nationi & terræ, ubi vixerunt, regularia statuta accommodarint quæ alibi ob diversam terræ & hominum naturam utiliter observari non possunt. Si quis verò aliter, quam per austerritatem se minimè perfectionem consecuturum credat, is vel rigorosas sui mortificationes voluntariè & privatim suscipere, vel secundum c. licet 18. de regularibus. etiam post professionem ad aliud strictior rem Ordinem transfire valebit.

Conventus & Capitula Regularium
ac collegiarum Ecclesiarum sede va-
cante, quia regulariter non succedunt
in iurisdictionem mortui Prælati, sed
Episcopus vel alias Ordinarius eorum
superior, ideo sine huius consensu
statuere nihil possunt, nisi speciali
privilegioant consuetudine aliud ob-
tentum foret.

§. III.

De obligatione legum in utro-
que foro.

S U M M A R I A.

1. An Legislator teneatur suis legibus?
2. An & quatenus peregrini teneantur le-
gibus loci transitus?
3. Particularibus statutis probabiliter non
obligantur; exceptis certis casibus.
4. Resolvuntur contraria.
5. An peregrini teneantur alibi legibus do-
mesticis?
6. Clerici quatenus teneantur legibus Lai.
corum.
7. Lex justa in foro externo, est etiam justa in
interno.

8. Ex-